

АКМЕОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

УДК 371.13:159.9

О. В. Лівшун

Сьогодні, коли перед суспільством постала необхідність приведення до нових умов його розвитку усієї системи народної освіти, зняття тих суперечностей, що склалися між наявним рівнем функціонування освіти і завданнями, які їй необхідно вирішувати, особливого значення набуває проблема професіоналізму педагогічної діяльності. Щоб отримати кваліфікованого спеціаліста у певній галузі, слід пам'ятати, що лише вчитель чи викладач – справжній професіонал своєї справи, здатний забезпечити свого вихованця потрібними у майбутній професійній діяльності знаннями.

Нові умови суспільного розвитку потребують змін у підготовці до реалізації можливостей професійної діяльності спеціалістів, підвищують вимоги до якості освіти, її інформатизації, професійної підготовки та управління. Тому необхідно забезпечити ефективну підготовку та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Останніми роками зростає кількість наукових розробок, пов'язаних із вивченням діяльності педагога як фахівця, із дослідженням професіоналізму педагогічної діяльності. Парадигма цих проблем створює предмет педагогічної акмеології, що вивчає професійне становлення педагога, досягнення ним вершин у фаховій діяльності, шляхи і способи вдосконалення як професіонала. Педагогічна акмеологія – галузь науки акмеології (від грец. акме – вершина), яка виникла порівняно недавно на межі природничих, суспільних та гуманітарних дисциплін і вивчає "...феноменологію, закономірності і механізми розвитку людини на щаблі її зрілості й особливо при досягненні нею найбільш високого рівня у цьому розвитку" [6].

Високий професіоналізм і творча майстерність фахівців – один з найважливіших власне людських ресурсів, що стає фактором оптимального розв'язання пріоритетних глобальних проблем. У цьому контексті особливого значення набуває інтегративно-комплексна наука акмеологія, тому що саме вона вивчає закономірності та технології розвитку професіоналізму та творчості, як "акме" – форма оптимального здійснення певних видів професійної діяльності.

Метою статті є дослідження моделей досягнення акмеологічних вершин майбутнім учителем.

Уперше поняття "акмеологія" введено М. Рибниковим 1928 року для визначення особливого розділу вікової психології – дорослості й зрілості. Однак уже в ті роки поняття "дорослість" і "зрілість" чітко розмежовувались. Особистісний аспект зрілості розглядався, насамперед, у контексті моральної нормативності поведіння, коли особисті норми й духовні цінності відповідають гуманістичним; коли вони є головними регуляторами поведінки відносин; налаштовують людину на прогресивний розвиток, досягнення високих не лише особистих, але й соціально необхідних позитивних результатів [1].

Акмеологія як наука містить нові можливості розгляду професійного становлення спеціаліста під кутом оволодіння ним "акме" – умов досягнення все більш високих щаблів розвитку.

"Акме" – багатогранне поняття, воно є головним у дисципліні "акмеологія". Необхідно підкреслити, що в сучасних умовах поняття "акме" витлумачується неоднозначно. Дослідники розглядають поняття "акме" як сутність, що розуміється як внутрішня загальна відносно стійка пізнавана мисленням підстава явищ і характеризується основною вершинною ознакою, що виявляється в таких властивостях, які розкривають сутність визначення "акме":

- вищий ступінь чого-небудь;
- вищий ступінь розвитку;
- вершина, сила, що процвітає, досконалість;
- вершина як зрілість усього;
- вершина досконалості в людині;
- вершина, розквіт здібностей людини;
- вершина як фізична, особистісна і суб'єктивна зрілість людини;
- вершина в обраній професійній діяльності;
- вершина як результат діяльності;
- вершина як реалізація творчих здібностей;
- вершина досконалості та могутності [2, с. 141].

Людина, яка претендує на визнання її високого професійного рівня, сама повинна постійно розвиватися, удосконалюватися, використовуючи при цьому

свій творчий потенціал, повсякчас прагнути досягти нових вершин професіоналізму. Основу складають саморозвиток, самоосвіта, самоорганізація, самоконтроль зрілої людини, самореалізація її творчого потенціалу в процесі діяльності творення на шляху до вершин ("акме") [2, с. 254].

На вчителя покладене важливе завдання – допомагати учням. Він повинен бути для них взірцем, ідеалом, замінити батьків, коли учні перебувають у школі. Тому до вчителя і висуваються певні вимоги: психологічні, педагогічні та спеціальні. Щоб ці вимоги дотримувались, майбутньому вчителеві потрібно прямувати до певного ідеалу педагогічної майстерності, співставляючи з ним якості своєї особистості, та постійно розвиватись. Тому і є важливим у науковій психології та педагогіці вивчення, розкриття, дослідження психологічних вимог до особистості майбутнього вчителя, зокрема і до вчителя технології. Адже результати таких досліджень породжують своєрідний орієнтир для розвитку особистості майбутнього вчителя.

Реалізація акмеологічного підходу до професійної підготовки майбутніх учителів, основною метою якого є оволодіння акмеспрямованими стратегіями творчої самореалізації у процесі досягнення вершин професіоналізму, здійснюється засобами застосування акмеологічних освітніх технологій, адже вони сприяють активізації внутрішнього потенціалу студентів (мотиваційно-цільової сфери їхньої особистості, здібностей, вольових якостей, самосвідомості) як умови їхнього сходження до свого акме-рівня.

Проблеми формування акмеологічної моделі сучасного педагога розглядаються в дослідженнях Г. С. Данилової, Г. І. Кримської, В. В. Панчук, В. Н. Максимової, Н. В. Кузьміної, А. О. Деркача. Свого найповнішого розвитку вони знайшли у книзі В. Н. Максимової "Акмеологія: нова якість освіти". Складовими моделі російської вченої-дослідниці є професійна, особистісна духовна зрілість та акмеологічна позиція педагога. Професійна зрілість, за В. Н. Максимовою, – це готовність педагога до інноваційної професійно-педагогічної діяльності. До її структури входять:

- професійна компетентність як система знань і умінь педагога;
- педагогічна майстерність як здатність до творчого, нестандартного вирішення професійних завдань;
- педагогічна спрямованість професійної діяльності як система домінуючих мотивів роботи у школі, стійка мотивація педагогічної діяльності [3, с. 58].

Акмеологічна модель педагога, розроблена вітчизняною дослідницею Г. С. Даниловою, містить такі компоненти:

- I – компетентність (психолого-педагогічні й соціальні знання, теоретико-практичні й методичні знання, педагогічні вміння, педагогічні здібності);
- II – особистісну орієнтацію (самореалізацію у контексті акмеологічної моделі "Я – компетентія" в динаміці від "Я – реальний" до "Я – перспективний (ідеальний)");

III – морально-духовну культуру (моральну свідомість, моральну діяльність, моральні стосунки) [4, с. 6].

Сучасна школа має забезпечити розвиток дитини як особистості та як вищої цінності сучасного суспільства, виявити її таланти, розумові та фізичні здібності, виховати громадянина, здатного до свідомого суспільного вибору. Розв'язання цих завдань певною мірою залежить від учителя. Це стимулює педагога до оволодіння новими педагогічними підходами до навчання та виховання. Не слід забувати і про такі якості особистості вчителя, як суто людські риси: любов до дітей, до своєї справи, доброта, чесність, щирість, відвертість тощо. В. О. Сухомлинський писав: "Я твердо переконаний, що є такі якості душі, без яких учитель не зможе стати справжнім вихователем, і серед них на першому місці стоїть уміння проникати у духовний світ дитини. Біда багатьох учителів у тому, що вони забувають: учень – це насамперед жива людина, яка вступає у світ пізнання, творчості людських стосунків" [5].

Як бачимо, педагогу слід мати повні й об'ємні знання щодо спеціальних професійних здібностей для набуття вмінь і навичок їхнього застосування та розвитку. Справжній професіоналізм неможливий без розвитку загальних здібностей людини, відпрацювання системи особистих цінностей, моральної вихованості, розвитку внутрішньої мотивації діяльності. Одне із головних завдань акмеології – з'ясувати технологію оволодіння професією на високому рівні, знайти "алгоритм поведінки", який приведе до формування індивідуального стилю та високого професіоналізму. Майстер своєї справи вирізняється постійним прагненням до самовдосконалення, професійного зростання, отже акмеологія в єдності з педагогікою вирішують проблему розвитку педагогічних здібностей учителів і дають змогу керівникам по-новому подивитися на управління цим процесом.

На нашу думку, для досягнення акмеологічної вершини майбутньому вчителю слід працювати над собою в рамках програми індивідуально-професійного саморозвитку, окремими складовими елементами якої є такі:

- адекватна оцінка педагогом рівня свого професіоналізму;
- бажання вдосконалити педагогом свій професійний рівень;
- отримання задоволення від співпраці з учнями або студентами;
- сприйняття фахової діяльності як джерела насолоди, задоволення;
- відвідування навчальних занять досвідчених колег і ретельний їх аналіз;
- проведення відкритих занять з метою самовдосконалення;
- інтерес до професії та навчальних дисциплін;
- оцінка труднощів, з якими педагог зустрічається у фаховій діяльності;

обмін думками щодо змісту нових здобутків психолого-педагогічної науки з колегами;
спільне моделювання системи навчальних занять з теми або окремого навчального заняття, виховного заходу.

Список використаної літератури

1. Деркач, А. А. Акмеология : пути достижения вершин профессионализма / А. А. Деркач, Н. В. Кузьмина. – М. : РАУ, 1993. – 23 с.
2. Гладкова, В. М. Основи акмеології : підручник / В. М. Гладкова, С. Д. Пожарський. – Львів : Новий Світ – 2000, 2007. – 320 с.
3. Пальчевський, С. С. Акмеология : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С. С. Пальчевський. – Київ : Кондор, 2008. – 398 с.
4. Данилова, Г. С. Акмеологічна модель педагога в ХХІ столітті / Г. С. Данилова // Рідна школа. – 2003. – № 6. – С. 6–9.
5. Сухомлинський, В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – 3 т. – К., 1977. – С. 147.
6. Бодалев, А. А. О предмете акмеологии / А. А. Бодалев // Психологический журнал. – 1993. – № 1. – С. 73, 78.

*Рецензент – кандидат технічних наук, доцент
Кустова О. Г.*